RUSKI INWALID

№ 127.

WTOREK. 1 Czerwca 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Zagraniczne: Franciia. Niderlandy. Daniia. Wiadomości Naukowe.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Franciia.

z Paryża, 23 Maia.

W Valence w departamennie dromskim toczy się teraz sprawa kryminalna maiąca nieiakieś podobieństwo w okolicznościach z znaiomą nieszczęśliwego *Fualdesa*. Jdzie tu o zabóystwo abszytowanego żołnierza nazwiskiem *Veyre*. Do zbrodni tey według zeznań iednego swiadka należało 7 lub 8 ludzi. Z tych iedni trzymali nieszczęśliwą ofiarę, drudzy im świecili, a kobieta, (iak powiadaią, tescia pchnęła go nożem w piersi. Późniey schwytana, umarła w więzieniu. Żona zabitego, iey kochanek, i iescze niektórzy z obwinionych doniczego się nie przyznawali, i gdy przeciwko im niebyło dostateczych świadectw, sąd przysięgłych uznał ich za niewinnych. Po nieiakim czasie pozwał ktoś stryia żony zabitego żołnierza oto, iż on trupa wynosił z domu i rzucał do Ronu. Nieprzyznał się do tego; lecz wyznał tylko iż przypadkowie był w domu *Veyra* w teuczas gdy go zamordowano, i wymienił należących do zbrodni, twierdząc iednak iż żona wiedziała tylko o niegodziwych zamysłach przeciwko mężowi iey uknowanych; lecz do wykonania ich nienależała. Co zaś do siebie samego, zapewniał że o niczem niewiedział, ani żadnego wspólnictwa z zaboycami niemiał. Następnie i wszystkie swoie zeznania cofnął. Będąc iednakże uwięziony zadusił się i zostawił kartkę z wyrażeniem nazwisk osob należących do zbrodni, zawsze siebie mieniąc niewinnym. Teraz sledzą tę sprawę na nowo, a mianowicie co do osob których sąd przysięgłych uznał za podeyrzanych. Zona zamordowanego iest także w więzieniu za zmyslone bankructwo Do zamęścia znana ona była z naylepszey konduity i podczas znaiomego *festynu różanego* w Ronie, otrzymała w nagrodę nieskalanego życia wie-

niec rożany i 600 franków. Trupa iey męża iescze nieznaleziono, a tylko na pływaiącey po Ronie łodzi znaleziono część iego odzienia.

Posiedzenia izby deputowanych, na których traktuie się o wyborach, tak dalece interessuią publiczność tuteyszą, że w nocy między 14 i 15 b. m. ciekawi widze niechcieli wychodzić z sali, aby nieutracić mieysc swoich; musiano więc użyć żandarmów, aby ich ztamtąd wyprosić; lecz za to nazaiutrz od drugiey godziny z rana iuż pełno było przed drzwiami sali obrad, a o piątey tyle się nazbierało, że policyia niepozwalała więcey nikomu się przybliżać i biletów na weyscie niedawano.

Powiadaią że Xięgarz tuteyszy Pan *Lenormand*, zapłacił Panu *Chateaubriand* za pamiętniki iego o Xiążęciu *Berry* 25,000 franków.

Parowie francuzcy dzielą się iak wiadomo na pięć klas: w pierwszey są Xiążęta (*Ducs*), w drugiey magrabiowie, w trzeciey Hrabiowie, w czwartey vice-hrabiowie, w piątey Baronowie. Chcąc mieć prawo maioratu Xiąże, niemniey iak 30,000 franków musi mieć rocznego przychodu; margrabia i hrabia 20,000, vice-hrabia i Baron 10,000. Starszy syn nosi za życia oyca tytuł iednym stopniem niższy od tego iaki ma oyciec, to iest syn Xiążęcia iest margrabią, margrabiego hrabią i t. d.

Niderlandy.

z Bruxelli, 24 Maia.

Słychać że *Mont St. Jean* zasłaniaiące Bruxellę, będą także obwarowane.

Sławny *Talma* powracaiąc z Antwerpen zostawił przez zapomnienie w poieździe pocztowym swóy puginał, ktorego w reprezentacyiach tragicznych używał; a ponieważ ten ozdobiony iest drogiemi kamieniami, znaczną za tem przyrzekł nagrodę temu, ktoby mu go oddał.

Dania.

z Prowincyi Schonen, 20 Maia.

Plebania wsi *Ronga* zgorzała niedawno, przy czem kilkunastu ludzi stało się pastwą płomieni. Mieszkańcy w samą się północ obudzili, lecz niebyło iuż sródka ratunku. Kaznodzieia dworu Xiądz *Schidten*, dwie iego wnuczki, a córki Pastora *Rose* i służąca zginęli w pożarze. Xiądz *Schidten* mógłby się ratować, lecz zbyteczna gorliwość, o uratowanie rzeczy koscielnych, które pod swoią miał odpowiedzialnoscią, kosztowały mu życia; niezważaiąc bowiem na ogień który wszystko iuż był ogarnął, rzucił się do pokoiu w którym te rzeczy były złożone i tam właśnie zginął w płomieniach. Jego żona wymknęła wprawdzie z ognia lecz tak się opaliła, iż we trzy dni umarła. Pastor *Rose* przybył był do *Ronga* z córkami, w celu odwiedzenia teścia swoiego i tam wszystkich razem tak boleśnie utracił.

WIADOMOŚCI NAUKOWE.

o Ogrodnictwie w Anglii.

Zawiązało się w Londynie w roku 1804 towarzystwo maiące za przedmiot swych zatrudnień; *rozszerzenie i upowszechnienie ogrodnictwa iuż to we względzie praktycznym iuż teorycznym.* Członki iego zgromadzaią się dwa razy w miesiąc i odbywaią swe posiedzenia w domu do tegoż towarzystwa należącym. Zaraz po otwarciu posiedzenia pokazuią się owoce i rozmaite płody ogrodów iako to: kwiaty rosliny i inne tego rodzaiu przedmioty. Członkóm obecnym rozdaią się nasiona, gałązki do szczepienia i rośliny, zebrane przez innych spółczłonków lub nadesłane od kogokolwiek. W dalszym ciągu posiedzenia sekretarz towarzystwa odczytuie rozmaite papiery, zapytania doniesienia od rożnych osob, i z rozmaitych mieysc nadesłane; niemniey też w wyznaczonych epokach rozdaią się nagrody. Towarzystwo ma swóy własny ogrod w Kensington o czwierć mili od Londynu, gdzie odbywa wszystkie doswiadczenia i proby proiektów i nowych odkryciów w sztuce ogrodniczey. Przy zapisaniu się do towarzystwa każdy członek wnosi iednoczasowie po trzy, a potem co rok po dwa gwinei na nieuchronne wydatki. Za to odbiera bezpłatnie wszyrtkie pisma towarzystwa, czyli tak nazwane pamiętniki ogrodnicze, których dwie książki w ciągu roku wychodzi in 4to. Ogrodnicy z professyi zapisuiący się do towarzystwa, wnoszą tylko i rocznie i iednoczasowie po iedney gwinei. Biegli botanicy i praktyczni ogrodnicy zagraniczni wybieraią się na członków rzeczywistych towarzystwa; lecz ich liczba dwudziestu przechodzić niepowinna. Za to towarzystwo może wybierać członków *Korrespondentów* tak w Anglii iak i za granicą tyle, ile się

tylko podoba. Wszyscy ci żadney niewnoszą opłaty. Król teraznieyszy zaraz po wstąpieniu na tron oswiadczył się, iż chce bydź opiekunem tak pożytecznego towarzystwa.—Pierwszego maia obchodzi się dzień iego ustanowienia. Z tego powodu wyprawia się okazała uczta dla członków obecnych, a po niey czyta się zdanie sprawy z czynności rocznych i postępu towarzystwa. Wciągu roku 1818 wybrano 220 członków; w początku 1819go było wszystkich członków 601, a od maia po listopad tegoż roku przybyło iescze 230 samych Anglików.

Na posiedzeniu odbytem w dniu 18 maia r. z. rozbierało towarzystwo nowo wynaleziony parnik dla winogron i tegoż dnia pokazywano członkom piękne dóyrzałe winogrona. Hrabia *Lovis* przysłał na toż posiedzenie gałęź drzewa *Lokwasowego*, z doyrzałemi na niey fruktami. Na iednem z późnieyszych posiedzeń odczytywano rozmaite noty, odkrycia i spostrzeżenia członków cudzoziemców, w liczbie których był list doktora *Fischera* z Petersburga, w którym opisuie iakim sposobem hoduią ananasy w pomaranczarniach Hrabiego *Zubowa* za pomocą pary wodney w szufladach napełnionych ziemią. Doktor *Gill* opisywał także swoie doświadczenia, w których zastanawiał się nad działaniem wody zaprawioney kwasem węglowym, gdy się nią polewaią rosliny.

Dnia 15 Czerwca czytano list nieiakiegoś *Regnier* z Kairu w którym dowodzi, że oyczyzną Brzoskwiń nie iest Armenia; lecz Afryka, gdzie te drzewa w wielu żyznych mieyscach rosną dziko to iest w lesie i na polach. Na posiedzeniu 6 lipca przedstawiona była towarzystwu znaczna ilość naypięknieyszych kwiatów i rozmaitych wybornych owoców, między któremi było czternaście nayrzadszych gatunków winogron. Na posiedzeniu 20 lipca podano członkom towarzystwa wiśnie wcale nowego gatunku i osobliwszego smaku, zdięte raz pierwszy z trzech letniego drzewka.—Prezes *Benks* nadesłał im także ananasy osobliwszego rodzaiu i wszystkie członki dziwili się nadzwyczaynie przyiemnemu ich smakowi.

Na posiedzeniu 17 Sierpnia czytano wiadomość o drzewie figowem, które Sławny *Pokook* zasadził w roku 1648 w iednym z ogrodów Oxfordskich, i pokazywano zebrane z niego owoce. W końcu podano do wiadomości członków opisanie dwóch drzew morwowych nadzwyczayney wielkości, znayduiących się w ogrodzie Pana *Kook*. Września 7 członki obecne na zgromadzeniu iadły rozmaite rodzaie poziomek. Pan *West*, ogrodnik margrabiego *Northampton* kommunikował towarzystwu swe doswiadczenia nad cebulami, które gdy będą przesadzone na początku roku, nadzwyczayney dochodzą wielkosci. Pan *Wilbraham* potwierdził iego doświadczenie, przedstawuiąc towarzystwu, sześć cebul wcześniey przesadzonych. Ważyły one razem 8 i ½ funtów. — Pan *Rontaul*, ogrodnik Hrabiego *Liwerpool* pokazywał trzy cebuli pięć funtów ważące, wyrosłe z nasion angielskich według tak nazwaney metody *Portugalskiey*, wyłożoney w pamiętnikach towarzystwa. Naywiększa z tych cebul ważyła funt i 18 łotów. Nadto dostarczono ze wszech stron Angliі naylepszych owoców w tey iesieni dóyrzałych, a mianowicie brzoskwiń, śliwek i iabłek.

Na posiedzeniu 21 Września towarzystwo zaszczyciło srebrnym medalem Pana *Andresson* biegłego ogrodnika za doskonałą uprawę rozmaitych owoców; od członka zaś korrespondenta Pana *Schtoffels* w Mecheln otrzymano wiele gruszek i iabłek. Na tem posiedzeniu ilość winogron, moreli, brzoskwiń i innych owoców była nierównie większa i rozmaitsza, aniżeli na posiedzeniach poprzedniczych. Pokazywano także wiele cudzoziemskich roślin. Członek towarzystwa Pan *Hunt* przysłał mu w Październiku sześć rozmaitych gatunków iabłek, które potwierdzaią doświadczenia iego, iż iabłonie mogą wydawać nadzwyczaynie wielkie owocce, ieżeli kora gałęzi ich będzie obrzynana w krążki.—Na posiedzeniu 16 Listopada towarzystwo zastanawiało się nad iabłkiem niezmiernie wielkiem, nadesłanem z Lewes: miało stopę i pięć cali obwodu, a ważyło funt i 12 łotów.

— Wyszło iuż w Paryżu zachwalone dzieło Panny *le Normand* pod napisem: *Sibilla czyli Kongres Akwisgrański (La Sybille ou Congres d'Aix la Chapelle)* i mocno zaymuie czcicieli wyroczni Sybilskiey.

— Wkrótce zacznie we Francyi wychodzić *Powszechny pamiętnik przemysłu Francuzkiego umieiętności i sztuk (Mémorial universel de l'industrie française, des sciences et des arts)*. PP. *Duvergier de Haurenne*, *Rougier de la Bergiere*, *Vital Roux*, dyrektor banku Hrabia *la Seyrée*, *Peuchet*, *Coquebert de Montbert*, *Ternaux* starszy, Hrabia *Alexander de la Bor-*

de i t. d. zaymą się gospodarstwem wieyskiem, handlem, rękodziełami, bankiem i interessami skarbowemi we względzie administracyi kraiowey i ekonomii polityczney; Hrabia *Lacepede*, Par P. *Vauquelin* i t. d. przedmiotami naukowemi; Baron *Denon* i t. d. sztukami pięknemi, a Hrabiowie *Segur*, *Beneben* i t. d. literaturą. Znane są we Francyi wszystkie prawie celnieysze redakcyie pism peryodycznych. Należą do nich doswiadczeni mężowie, którzy albo dotąd urzędy piastuią, albo ie dawniey piastowali. Lekko nieraz sądzą o interessach obcych kraiów, lecz w okoliczności, własnego narodu okazuią znaiomość rzeczy, lubo zbyt czasem unoszoną. Wiele zatem dobrego obiecywać sobie można po tem dziele, gdy do niego tak sławni ludzie, maiący doświadczenie w swoim przedmiocie, i mogący dokładnie sądzić o rzeczach, tyczących się ogółu kraiu, należą. Zwyczaiem iest we Francyi, iź Parowie, Deputowani i znakomici urzędnicy »nietylko urzędownie, lecz nawet iako pisarze» myśli swoie o własnych zatrudnieniach i postrzeżeniach, ziomkom swoim otwarcie udzielaią. Kiedy w innych kraiach lękaią się uczonych, aby marzeń za prawdę nie ogłaszali, tymczasem we Francyi, urzędnicy, co się tycze obowiązków swoich i doswiadczenia nietylko przełożonym i podwładnym swoim, lecz nawet publiczności dowodzą, iź własnem piórem, mogą przed każdym usprawiedliwić nayważnieysze czynności swoie. Równie celuią wziętością w narodzie, iak zaszczytem urzędu. Tryumf talentu i przyznanie zasług przez niepodległych ziomków, maią wielkie powaby dla Francuzów, którzy nawet wysokie urzędy piastuią. I dla tego też lękaią się, aby im naymnieyszego cienia samowładności nie przypisano.

— Na ostatniem posiedzeniu Królewskiey Akademii nauk w *Neapolu*, Królewic następca tronu Duńskiego czytał rozprawę o spostrzeżeniach swoich podczas ostatniey podróży na górę *Wezuwiusza*.

— Rząd Angielski upoważnił od r. 1812, 1813 i 1814 Vice-Hrabiego *Walentia* w celu poznania brzegów Melindy i Abissynii i porobienia mapp tychże krain podczas, gdy P. *Sein* zwiedza kray ten wewnątrz i *Nubiią*, a to dla założenia nowych handlowych osad, na szczątkach przemysłu Portugalskiego. Wszystkie uyścia i stanowiska dla zarzucenia kotwic są iuź obwarowane. Tym sposobem zamknięte iest czerwone morze tak, iak zatoka Wenecka, i zaledwie odważy się inny iaki naród prócz Anglii, zwiedzać morze około wyspy *Sokotora*, będące iuź w iey posiadłości. *Perska* zatoka, w takiemże zostaie położeniu iak i czerwone morze: zbroyna siła Anglii, która się po wyspach na północnym brzegu teyże zatoki rozłożyła, dzierzy ią w swey mocy. Kapitan okrętu Angielskiego *Favorite*, *Ashley Mande*, w Lipcu 1816 zrobił mappy brzegów wspomnionych wysp, i zaiął ie imieniem swoiego Króla z tego iedynie powodu, że się nie znayduią w Londynie na żadney mappie wodney, lubo dawniey Portugalczycy one zwiedzali. Tak się zas zowią: *Aff Jarnin*, *Arzenie*, *Almy*; *Syr-Bon-Jaff*, *Deluzre* i *Che araou*. Wyspy te leżą wśród ogromnych warstw macicy perłowey, które się blisko do 200 mil Angielskich od zachodu ku południowi ciągną. Wzięto ie w posiadanie dla ścigania rozbóniczych Wechabitów.

— Liczba znayduiących się w bibliotece Tureckiego Cesarza rękopismów, po większey części w ięzyku Arabskim, albo oryginałów, albo tłumaczeń z Tureckiego i Perskiego, wynosi 1294. Rękopisma te są w przedmiotach teologii, prawa, logiki, filozofii, nauki natury grammatyki, historyi i pięknych nauk. Rękopisma w przedmiotach teologii i prawa są nayliczniejsze; nie ma tam iuź Syryyskich i Arabskich biblij starem pismem, które się dawniey znaydowały; nie ma też iuź żadnego Greckiego, Łacińskiego lub Hebrayskiego rękopisma. Kształt biblioteki iest krzyżowy i bardzo wązki. W środku iest kopuła, z którey okna pomiędzy marmurowemi słupami będące, daią przyiemne światło. Właściwie nie ma iak 12 półek, w których rękopisma ieden na drugim leżą z wypisanym na brzegu tytułem. W Seraiu znaydować się ma ieszcze kilka bibliotek lecz do tych nie ma nikt przystępu.

W PETERSBURGU.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.